

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 6. desember 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Bergljot Webster
dommer Henrik Bull
dommer Ingvald Falch
dommer Erik Thyness
dommer Thom Arne Hellerslia

HR-2023-2303-A, (sak nr. 23-036094SIV-HRET)
Anke over Hålogaland lagmannsretts dom 4. januar 2023

A
B
C

(advokat Jan-Inge Thesen – til prøve)

mot

X kommune

(advokat Karoline Henriksen)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Falch:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder foreldelse av erstatningskrav mot en kommune for feil gjort av barnevernet. Spørsmålet er om skaden er voldt «i ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet». Hvis svaret er nei, er kravet foreldet etter 20-årsregelen i foreldelsesloven § 9 nr. 2.
- (3) A, B og C er brødre og født i henholdsvis 1955, 1960 og 1963. De saksøkte X kommune 2. februar 2021, med krav om at kommunen er erstatningsansvarlig for skade og tap voldt ved at barneverntjenesten i kommunen ikke grep inn og iverksatte tiltak for å bedre omsorgssituasjonen deres.
- (4) I korthet har brødrene forklart om en barndom preget av grov omsorgssvikt og overgrep. De har også vist til dokumenter som viser at barneverntjenesten skal ha vært kjent med situasjonen i hjemmet, uten å ha iverksatt avvergende tiltak. Alle tre er diagnostisert med til dels alvorlige psykiske lidelser og har fått behandling i spesialisthelsetjenesten.
- (5) Brødrene er innvilget hvert sitt rettferdsvederlag på mellom 150 000 og 200 000 kroner av Stortingets utvalg for rettferdsvederlag.
- (6) X kommune gjorde gjeldende at erstatningskravene er foreldet. Salten og Lofoten tingrett besluttet å behandle foreldesspørsmålet først. Tingretten avsa 10. desember 2021 dom med denne domsslutningen:
- «1. X kommune frifinnes.
  - 2. Partene bærer sine egne sakskostnader.»
- (7) Brødrene anket, og Hålogaland lagmannsrett avsa 4. januar 2023 dom med denne domsslutningen:
- «1. Anken forkastes.
  - 2. A, C og B tilpliktes én for alle og alle for én å erstatte X kommunes sakskostnader for lagmannsretten med 93 525 – nittitretusenfemhundre[ogtjuefem] – kroner, innen 2 – to – uker.»
- (8) Både tingretten og lagmannsretten kom til at erstatningskravene er foreldet etter 20-årsregelen i foreldelsesloven § 9 nr. 2. De bygget på at regelen får anvendelse, fordi skaden ikke er voldt «i ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet». Et mindretall på to dommere i lagmannsretten – meddommerne – kom til at vilkårene i § 9 nr. 2 er oppfylt, med den følge at erstatningskravene ikke er foreldet etter den regelen.
- (9) Brødrene har anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Høyesteretts ankeutvalg tillot 12. mai 2023 anken fremmet. Utvalget besluttet samtidig å begrense forhandlingene etter tvisteloven § 30-14 tredje ledd til å gjelde om barnevernstjenesten er omfattet av det siterte begrepet i foreldelsesloven § 9 nr. 2.

Partene syn på saken

- (10) De ankende parter – *A, B og C* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (11) Barnevernstjenesten faller inn under alternativet «dermed likestilt virksomhet» i foreldelsesloven § 9 nr. 2. Det er i lovforarbeidene fastslått at offentlige tjenesteytelser omfattes, og barnevernets oppgave er å yte barn tjenester. Forarbeidene klargjør også at virkeområdet er vidt, uten å avgrense mot offentlig myndighetsutøvelse. Myndighetsutøvelse er bare et element i barnevernets tjenester.
- (12) Tolkningen støttes av formålsbetraktninger og reelle hensyn, som er å ikke avskjære skadelidtes vern i senskadetilfellene, når skaden har oppstått i risikofylt virksomhet. Det gir dårlig sammenheng om feil begått i form av unnlatt inngripen fra barnevernet foreldes etter 20-årsregelen, mens feil begått i barnevernsinstitusjon – hvor det utvilsomt ytes tjenester – ikke foreldes etter regelen.
- (13) *A, B og C* har fremsatt denne påstanden:
- «1. Hålogaland lagmannsretts dom avsagt 04.01.2023 oppheves.
  2. *A, C og B* tilkjennes saksomkostninger for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett fra *X* kommune.»
- (14) Ankemotparten – *X kommune* – har i korte trekk gjort gjeldende:
- (15) Lagmannsrettens dom er riktig. Skaden er voldt av foreldrene, mens kommunen påstås ansvarlig for ikke å ha grepet inn mot omsorgssituasjonen. Slik inngripen forutsetter at kommunen utøver offentlig myndighet, i praksis tvang. Offentlig myndighetsutøvelse kan ikke likestilles med ervervsvirksomhet.
- (16) Hvorvidt andre ytelser fra barnevernet – typisk omsorgstjenester etter overtakelse av omsorgen – faller inn under begrepet «dermed likestilt virksomhet», er mer usikkert. Dette trenger Høyesterett ikke ta stilling til.
- (17) *X kommune* har fremsatt denne påstanden:
- «1. Anken forkastes.
  2. *X kommune* tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.»

Mitt syn på saken

Problemstillingen

- (18) Krav på skadeserstatning foreldes tre år etter den dag da skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden og den ansvarlige, jf. foreldelsesloven § 9 nr. 1. I tillegg gjelder en 20-års foreldelsesregel etter § 9 nr. 2, som har denne ordlyden:

«Kravet foreldes likevel seinest 20 år etter at den skadegjørende handling eller annet ansvarsgrunnlag opphørte. Dette gjelder ikke ved personskade, dersom

- a. skaden er voldt i ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet, eller er voldt mens skadelidte er under 18 år, og
  - b. den ansvarlige, eller noen denne hefter for, før opphøret av det skadegjørende forhold kjente eller burde kjenne til at dette kunne medføre fare for liv eller alvorlig helseskade.»
- (19) I saken her er partene enige om at ansvarsgrunnlaget opphørte senest da brødrene ble myndige, i henholdsvis 1975, 1979 og 1981. Dette innebærer at 20-årsfristen utløp i perioden 1995–2001.
- (20) Fristen får likevel ikke anvendelse ved personskade, som saken gjelder, hvis ett av to alternative vilkår i § 9 nr. 2 bokstav a er oppfylt og vilkåret i § 9 nr. 2 bokstav b er oppfylt.
- (21) Det *ene* alternativet i § 9 nr. 2 bokstav a, at skaden er voldt «mens skadelidte er under 18 år», er oppfylt for brødrenes del. Men dette alternativet kom ikke inn i loven før i 2004. Av lovendringen den gang fremgår at alternativet ikke gjelder for krav som allerede var foreldet da endringen trådte i kraft, se lov 25. juni 2004 nr. 51 punkt V nr. 2. Brødrene kan derfor ikke påberope seg dette alternativet, noe partene er enige om.
- (22) Brødrene påberoper seg det *andre* alternativet i § 9 nr. 2 bokstav a. Dersom skaden er voldt «i ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet», gjelder 20-årsfristen ikke, forutsatt at også vilkåret om kommunens kunnskap i bokstav b er oppfylt. Vilkaeret i bokstav b ligger utenfor rammen av Høyesteretts behandling nå.

Tolkningen av «ervervsvirksomhet eller dermed likestilt virksomhet»

- (23) Uttrykket «ervervsvirksomhet» omfatter etter en naturlig språklig forståelse aktiviteter med økonomisk formål av noe omfang og intensitet. Jeg viser til HR-2018-577-A *Nemi Forsikring* avsnitt 41, hvor det tilsvarende uttrykket i skadeserstatningsloven § 4-2 forstås på denne måten.
- (24) Hva som ligger i «dermed likestilt virksomhet», er mindre klart. Men som det går frem av den nevnte dommen avsnitt 42, peker ordlyden i retning av aktiviteter som «ligger nokså tett opp til» ervervsvirksomhet, selv om de ikke skulle ha økonomisk formål.
- (25) Et nærliggende eksempel er det offentlige – statens og kommuners – *tjenesteytelser*. Enkelte tjenester ytes både av private foretak og av det offentlige. Da er det nærliggende å likestille dem, selv om det offentlige ikke yter tjenestene med økonomisk formål.
- (26) På den andre siden synes det etter min mening vanskelig å likestille offentlig *myndighetsutøvelse* med ervervsvirksomhet. Myndighetsutøvelse går i sin kjerne ut på å treffe beslutninger med virkning for borgerne i kraft av offentlig tildelt myndighet. Dette kan i utgangspunktet ikke gjøres i ervervsøyemed og er både prinsipielt og praktisk sett av en annen karakter enn ervervsvirksomhet.
- (27) Lovforarbeidene bekrefter langt på vei denne forståelsen av ordlyden. I Ot.prp. nr. 46 (1987–1988) punkt 5 sies det:

«Med 'ervervsvirksomhet' forstås enhver virksomhet av økonomisk karakter, uavhengig av om den drives av selskaper, sammenslutninger for øvrig,

næringsdrivende privatpersoner eller offentlige organer eller foretak. Ikke bare skader voldt med sikte på økonomisk vinning faller inn under unntaksregelen. Departementet vil med tilføyelsen 'eller dermed likestilt virksomhet' markere at virkeområdet skal være relativt vidt. Offentlige tjenesteytelser og egenproduksjon er omfattet av utkastet. Det samme gjelder ideelle organisasjoners virksomhet rettet mot kunder, klienter og andre tilgodesette. Justisdepartementet vil særskilt nevne at unntaket fra 20-årsfristen vil gjelde skader på pasienter ved sykehus. Skader voldt av private i egenskap av privatpersoner faller utenfor unntaksregelens virkeområde.»

- (28) Her bekreftes at «offentlige tjenesteytelser» omfattes av regelen. Myndighetsutøvelse er ikke omtalt. Riktignok skal virkeområdet være «relativt vidt», men jeg kan ikke se at forarbeidene her gir støtte for å strekke ordlyden så langt at også myndighetsutøvelse omfattes.
- (29) Av proposisjonen fremgår også at hovedformålet med å føye til dette unntaket i foreldelsesloven § 9 nr. 2, var å styrke skadelidtes vern i de såkalte senskadetilfellene, det vil si i tilfeller hvor skaden først kommer til syne mange år etter at den er påført. Avgrensingen til «ervervsvirksomhet og dermed likestilt virksomhet» er i proposisjonen punkt 4.2 begrunnet slik:
- «Her ligger den største risikoen. Skadevolderen vil videre ha muligheter for å forsikre seg. Viktigere er det imidlertid at gjeldende rettstilstand kan gjøre det lønnsomt å spekulere i at manglende sikkerhetstiltak likevel ikke vil føre til ansvar. Med en avgrensning som den foreslåtte vil nettopp den skadevoldergruppe hvor dette er aktuelt omfattes, men ikke andre.»
- (30) Jeg kan ikke se at de lovformål som det her pekes på, tilsier at vilkåret skal forstås slik at også offentlig myndighetsutøvelse omfattes. Heller ikke reelle hensyn, slik som at skadelidte bør sikres senskadevern også ved feil i slik virksomhet, kan etter min mening være avgjørende. I den forbindelse viser jeg til HR-2023-1637-A *Tromsøysund sokn* avsnitt 39. Der går det frem, med henvisning til tidligere rettspraksis, at foreldelseslovens positivrettslige karakter tilsier at det bør utvises forsiktighet med å fravike lovens ordlyd. Reelle hensyn har begrenset vekt.
- (31) Det går derfor en grense mellom skadetilfeller der ansvaret knyttes til en offentlig tjenesteytelse, og skadetilfeller der det knyttes til offentlig myndighetsutøvelse.
- (32) Enkelte offentlige aktører – som skoler, universiteter, sykehus, andre helsetjenester og barnevern – driver virksomhet med innslag av begge deler. I slike tilfeller mener jeg at grensen må trekkes i lys av hva *ansvarsgrunnlaget* knyttes til. Er grunnlaget feil og mangler ved en tjenesteytelse, får det aktuelle unntaksalternativet i foreldelsesloven § 9 nr. 2 bokstav a i utgangspunktet anvendelse. For barnevernets del kan et eksempel være omsorgssvikt i en offentlig barneverninstitusjon. Men er ansvarsgrunnlaget i all hovedsak feil og mangler ved myndighetsutøvelsen, mener jeg unntaket ikke får anvendelse, med den følge at 20-årsfristen gjelder.

Den konkrete vurderingen

- (33) I saken her har brødrene påstått at kommunen er erstatningsansvarlig fordi barnevernet ikke grep inn og iverksatte tiltak for å bedre brødrenes omsorgssituasjon i hjemmet. Det

dreier seg om manglende tiltak i form av unnlatte undersøkelser, forebyggende tiltak og omsorgsovertakelser, jf. barnevernloven 1953 §§ 17 til 19.

- (34) Noen slike tiltak kan være av frivillig karakter og kunne muligens vært gjort uten vedtak. Men både undersøkelser og forebyggende tiltak iverksettes i samsvar med regler som i all hovedsak krevde vedtak i kraft av offentlig tildelt myndighet, og som – om nødvendig – ville ledet til omsorgsovertakelser under tvang.
- (35) Det ansvarsgrunnlaget brødrene har påberopt seg, er derfor i all hovedsak mangelfull offentlig myndighetsutøvelse. Dette kan ikke likestilles med ervervsvirksomhet, med den følge at 20-årsregelen i foreldelsesloven § 9 nr. 2 gjelder. Erstatningskravene er derfor foreldet.

Konklusjon og sakskostnader

- (36) Anken må etter dette forkastes.
- (37) X kommune har i utgangspunktet krav på erstatning for sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd. Kommunen har krevd dekket kostnadene for lagmannsretten og Høyesterett.
- (38) Jeg er kommet til at brødrene skal fritas for ansvaret fordi tungtveiende grunner gjør det rimelig, jf. § 20-2 tredje ledd. Her legger jeg særlig vekt på sakens velferdsmessige betydning for brødrene og styrkeforholdet partene imellom. Dertil kommer at dommen avklarer et uavklart rettsspørsmål.

- (39) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

- (40) Dommer **Hellerslia:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

- (41) Dommer **Thyness:** Likeså.

- (42) Dommer **Bull:** Likeså.

- (43) Dommer **Webster:** Likeså.

- (44) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.